

Postale spor etter «Operation Barbara» 1941.

v/ Staffan Karlsson og John Torstad

I lengre tid har en av forfatterne hatt liggende en konvolutt sendt fra Sverige i 1942 til en norsk mottaker med adresse «The Norwegian Shipping and Trade Missions» i London. Adressen er mest kjent under forkortelsen NORTRASHIP og det var årsaken til at konvolutten havnet i en av forfatternes samlinger knyttet til andre verdenskrig. Brevet har veid 6 gram og konvolutten er frankert med totalt 70 øre og sendt luftpost til London. En vakker håndskrevet adresse gir et tiltalende inntrykk og med en britisk sensurremse av typen P.C. 90 /7459, er dette et fint posthistorisk objekt med norsk tilknytning. Se illustrasjon .

I ettertid har baksiden av konvolutten gjort oss nysgjerrige. Avsender har påskrevet sitt navn og nåværende adresse; *W. Millar, The jail at Falun, Sweden*. Hvem er denne Millar og hva gjør han i Falun Fengsel? Er han en ansatt eller innsatt og er han norsk eller svensk statsborger eller av annen nasjonalitet? Etternavnet er det samme som adressatens navn med adressen NORTRASHIP i London. Millar er ikke et typisk norsk navn så dette var verd å undersøke nærmere. Etter en tids funderinger fant vi svaret. Løsningen er bla. å finne i boka «*De glömda agenterna – Norsk-Svenska vapenbröder mot Nazi-Tyskland*», skrevet av den svenske forfatteren og journalisten Anders Johansson.¹

Hvem var W. Millar?

Hans fullstendige navn var William Millar og han var britisk statsborger og oppholdt seg i Sverige under dekknavnet «Mortensen». Hans arbeidsgiver – eller oppdragsgiver - i Sverige var Malcolm Munthe med dekknavnet «Jonsson». Munthe hadde sin oppvekst ved det svenske hoff i Stockholm, men ble britisk statsborger i 1939. Han var en av fire britiske etterretningsagenter som ble sendt til Norge umiddelbart før den tyske okkupasjonen i 1940 for å etablere radiokommunikasjon samt forberede mottakelse av mindre britiske styrker. Da tyskerne kom, flyktet han til Sverige, der han ble assisterende militærattasjé med majors grad ved den britiske legasjon i Stockholm. Men i virkeligheten var han SOE-operatør² med ansvar for Norge. Sammen medvirket Munthe og Millar i planleggingen og koordineringen av «Operation Barbara» i 1941.

Operation Barbara

Målsettingen for «Operation Barbara» var å sabotere jernbanelinjen mellom Storlien og Trondheim for å sette stopp for den tyske transporten av tungt artilleri fra Tyskland til Norge som ble sendt kamuflert gjennom det nøytrale Sverige. Oppdraget var å blokkere Gudå-tunnelen (på norsk side) og hvis mulig få en tysk troppetransport eller godstog til å spore av inne i tunnelen. Etter sabotasjehandlingen skulle gruppen trekke seg tilbake til den svenske siden av grensen. Den 11. april 1941 kom det en norsk sabotasjegruppe med båt fra Shetland med 8 agenter om bord. To av de tre svenske agentene var svenske finlandsfrivillige som kjempet under felttoget i Norge. De fem andre er nordmenn fra det eksiletablerte Linge-kompaniet³. Alle 8 har drevet intensiv opplæring utført av

¹ Johansson har skrevet flere bøker som omhandler Norge-Sverige under andre verdenskrig, og han ble i 2008 utnevnt til ridder av 1. klasse av den Kongelige Norske Fortjenstorden for sin innsats i formidling av norsk-svenske forbindelser under krigen.

² Special Operations Executive

britiske offiserer på Shetland, etter å ha vært hentet med båt på fra den norske vestkysten 7. mars 1941.

Fredag 18. april klokken 05.25 forlater et passasjertog Gudå stasjon på vei østover mot Meråker. Etter ca en halv time senere kjører den på en sprengladning inne i Gudå tunell. Toget sporer av med en del materielle skader. Toget har bare norske sivilpersoner om bord og tre-fire av disse blir lettere skadet. Sabotørene har overnattet like ved den østlige utgangen av tunnelen og setter etter eksplosjonen kursen mot svenskegrensen på ski. Ingen tysk troppetransport eller godstog ble rammet, men sabotasjen medvirket til at jernbanen ble satt ut av drift i en kortere periode. To av agentene ble tidlig arrestert og avhørt av svenske myndigheter og de involverte i «Operation Barbara» på svensk side ble avslørt. Munthe hadde diplomatisk immunitet, men ble utvist fra Sverige i juli 1941. William Millar ble i juni samme år dømt til fengsel i 1 år og 6 måneder for spionasje. Fængselsstraffen ble sonet i Falun. «Operation Barbara» førte til store forviklinger mellom Sverige og Storbritannia over lengre tid, mens det fra et britisk/norsk perspektiv var innledningen til en rekke påfølgende sabotasjeoperasjoner i Norge rettet mot tysk aktivitet.

Ved å analysere en konvolutt – ikke bare fra et posthistorisk ståsted – men også i et historisk perspektiv, kan en tilføre objektet en ny dimensjon. Slik som denne omtalte konvolutten.

Kilde:

[Malcolm Munthe – Wikipedia](#)

Johansson, Anders (2010): De glömda agenterna – Norsk-Svenska vapenbröder mot Nazi-Tyskland, Fischer & Co

Brev fra forfatternes samling

Illustrasjon 1:

Luftpost frankert brev stemplet Falun 25.11.42 sendt til Mrs Inga Millar, NORTRASHIP, London. I venstre side en britisk sensurremse av typen P.C. 90 / OPENED BY / EXAMINER 7459, fra sensurkontoret i London. Vekten «6 gram» er påført i øvre langside. Baksiden har påskrevet avsender: **W. Millar, The jail at Falun, Sweden**

³ Linge-kompaniet var en britisk militæravdeling som ble opprettet under andre verdenskrig og som bestod av norske frivillige. Det uoffisielle navnet, **Kompani Linge**, kom fra den første kompanisjefen, kaptein Martin Linge

Här kommer några ytterligare uppgifter.

Millar William hade ett täcknamn "MORTENSEN". Han var född i Trondheim / Norge men var brittisk medborgare.

Millar var underagent (SOE) hos Malcom Munthe (brittisk militärattaché).

Munthe hade bildat en sabotagegrupp "Röda Hästen" där Millar ingick.

Sabotageverksamheten var riktad mot de tyska järnvägstransporterna genom Sverige till Norge och Finland.

Säkerhetstjänsten var sabotagegruppen på spåren. Den 26.3.41 blir Millar anhållen och placeras i fängelset i Falun och senare förflyttad till Stockholm.

En brittisk fänrik Hugo Marks, som i samband med striderna i april kom från sin trupp, tog sig över gränsen vid Blåhammaren i Jämtland. Denne Marks planerade två fritagningar av Millar men misslyckade. Marks lämnade Stockholm i all hast med flyg till England den 12.10.41.